טבת התשפ״ו
ינואר 2026

<u>התארגנות חיל הקשר, דצמבר 1949</u>

המסמך המצורף, דו״ח בחתימת קציו קשר ראשי, רס״ן (לימים אל״ם) יצחק אלמוג (ורצמן), מדצמבר 1949, כחודש לאחר שנכנס לתפקיד קציו קשר ראשי, מציג בתמציתיות תמונת מצב של חיל הקשר באותה עת:[1]

- נספח א׳ מציג את מתקני החיל: מפקדה במחנה שרונה (הקריה של היום), בסיסי קשר בתל אביב ובחיפה, פלוגת קשר מטכ״ל במטכ״ל ברמת גן, שלוש פלוגות קשר פיקודיות (נצרת, רמלה, קסטינה) חמש מרכזיות טלפונים צבאיות (חיפה, בית־ליד, תל אביב, צריפין וירושלים) ומערך של שמונה מרכזי קשר (מקמ״רים – צפת, חיפה, בית־ליד, תל השומר, תל אביב, צריפין, ירושלים, באר שבע), מרכז טכני ומחסנים בצריפין, בסיס פיתוח קשר יונים במחנה גדעונים.

  בסיסי ההדרכה של החיל פעלו במסגרת ׳פיקוד ההדרכה הצבאית׳, ולא נכללים במסמך.

- נספח ב׳ דן בציוד הקשר העיקרי, מציג את ייעודו של כל פריט, מבהיר שכמות הציוד לא עונה לצרכי סד״כ צה״ל (13 חטיבות חי״ר, חטיבת שריון אחת, מספר מוגבל של יחידות תותחנים ויחידת צנחנים), ומציג את המחסור.

  הנספח מדגיש בעיה נוספת של חיל הקשר באותה עת – הקושי להחזיר את ציוד הקשר לכשירות בתום מלחמת העצמאות, עקב העדר כוח אדם מקצועי ומחסור בחלפים.[2]

- בעיה מרכזית דאז הייתה קשר ליישובי הספר. חיל הקשר החזיק אז כ"פתרון זמני" 80 תחנות קשר במטות מחוזות וביישובים, ודרש כמות רבה של ציוד (450 משדרים, 450 מקלטים , גנרטורים, מטענים ומצברים), שהוצגה בנספח ג׳, כדי לתת מענה ראוי לצורך זה.

דו״ח זה משלים מידע לדו״ח של מפקד החיל הראשון, סא״ל (לימים אל״ם) יעקב (יאן) ינאי (ינובסקי), שנשלח כחודש קודם לכן, בו ציין את הישגי החיל מהקמתו, דרש לרכוש ציוד קשר נוסף (מעודפי מלחמת העולם השנייה) והדגיש את הקשיים של החיל: רמה מקצועית לא מספקת של הקצונה, מחסור חמור בבעלי מקצוע (אלחוטני מורס, טכנאים) והקושי להחזיר ציוד קשר לכשירות.[3]

אל״ם בדימוס **דניאל רוזן**

---

1 ארכיון צה״ל ומערכת הביטחון 152-1291/1951.

2 ראה גם: דניאל רוזן, **דו״ח על מצב הקשר בצה״ל, מאי 1950**, העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב, אלול תשע״ט – ספטמבר 2019. http://amutakesher.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/1950.pdf

3 דניאל רוזן, **סקירת מפקד חיל הקשר, נובמבר 1949**, העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב, תשרי תשפ״ו – אוקטובר 2025.

סודי ביותר

משרד קצין קשר ראשי
1-070
31 דצמבר 1949.

אג"מ

הנדון: - דוח"ם.
מחנך ב/ב/1/170 מ-29.12.49.

א. אין מיל הקשר מקיים קורסים עצמאיים. כל הקורסים הארציים לקשר מתקיימים במסגרת מקוד התורכה הצבאית.

ב. ר"ב בנספח א' רשימת המקצים והמחסנים של חיל הקשר. שטח המחסנים העומדים לרשותנו כיום הוא כ-5500 מטרים מרובעים. דרשנו הקמת שני מחסנים גדולים במרכז מכני (בצריפין), מחסן בצפון, מחסן בירושלים ומחסן עבור כל חטיבת עתודה במרחבה.

ג. 1. ר"ב נספח ב' (רשימת ציוד עיקרי), רשימה זו משקפת את תקן ציוד הקשר בהתאם למשרך הכוחות המלחמתי של הצבא. הציוד המופיע בעמודת התקן נועד לציוד בהתאם לתקן את היחידות הבאות: -

(א) ממה צבא היבשה ויחידות קשר ארציות.
(ב) 13 חטיבות חי"ר מוגברות (על כל יחידות המשנה).
(ג) 1 חטיבת שריון מוגברת " " " "
(ד) ציוד למספר מוגבל של יחידות תותחנים ארציות ויחידות צנחנים ארציות.
(ה) כולל דרישות של חיל הספר באופן חלקי.

2. אין תקן זה כולל ציוד עבור היחידות הבאות: -
(א) יחידות נ.מ. ארציות.
(ב) מקוד אנטי אווירי או רשתות אזעקה אנטי אוויריות.
(ג) תצפית והגנה חופית.

ציוד עבור היחידות הנ"ל לא הובטח לתקן מפאת חוסר ידיעות מספיקות על מערך גודל הכוחות ואופן הפעולה כמו כן בעמודת התקן לא התבענו בחשבון את בלאי הציוד תוך שמושו בזמן שלום.

3. עמודת המצבה בנספח ב' מחולקת לשני עמודות: ציוד מוסף, וציוד בלתי מוכן.
הנגד יוצא ממוך הנחה שהמוסדות בתקופה הקו להשלים את הציוד הבלתי מוכן ע"י רכישת חלקים מהא וכוות אדם לתקון הכשירים כך שבהערכתי אחשב את כי הציוד המופיע במצבה, בציוד הנמצא ברשותנו לציוד היחידות.

לשם מתן תמונת מסוימת נחשב כבסיס את היחיסות ז אותו סוג ציוד הנו ציוד ראשוני ולא נביא בחשבו בהערכת המצב את אותן היחידות שלגביהן ציוד זו ציוד משני.

בהתאם לאמור לעיל נוכל לצייד לפי סוגי הציוד השונים (נתונ את מספר היחידות הבאות: -

תכשיר	יחידות שאפשר לצייד בי
מ.פ. 536	3½ חטיבות חי"ר מוגבר
מ.פ. 300 (20)	15 " " "
מ.פ. 19	כמות מספקת לציוד כל

המכשיר		הלחידות שאפשר לציד כיום
מ.פ. 610	-	8 מסיבות חי"ר מוגברות.
מ.פ. 606	-	5 " " " "
מ.פ. 510	4	כמות מספקת לציוד כל היחידות.
מ.פ. 506	-	" " " "
מ.פ. 542	-	אף אחת.
מרכזיות 12 קוים		8 מסיבות חי"ר מוגברות
טלפוני שדה	-	5 " " " "
מסעפים קטנים (דלק)	-	10 " " " "
" חשמליים קטנים	-	3 " " " "
מנסי אמות	-	3 " " " "
מכשירים להנחת רגלית כבל טלפוני -		3 " " " "
כבל שדה	-	2 " " " "

סכום: - אין דו"ח זה מטפל בחלקי חלוף ובכלי עבודה שבהם המחסור הנו גדול עד מאד.

ג. 4. ד"ב כנספח ג' רשימת הציוד הדרוש לפתרון בעיות ישוב הספר. אין בידינו כל ציוד לקיום קשר קבע לישובים אלה. ל-80 מתוך כל הישובים הוצא ציוד ממחסנו חיל הקשר; שיכול לשמש רק כפתרון זמני לקיום קשר חלקי.

י. ורצמן, רב-סרן
קצין קשר ראשי

אכ/רק

נספח א'

מחנני ומחסני חיל הקשר.

1. מפקדת קצין קשר ראשי (מחנה שרונה).

2. בסיס קשר תל-אביב - עבור כל יחידות חיל הקשר הארציות בת"א והסביבה.

3. בסיס קשר חיפה - " " " " " בחיפה והסביבה.

4. פלוגת קשר מטכל, (ר"ג) כולל: -
משרד קשר.
חדר אלחוט וטלפרינטר לקשר עם כוחות הצבא.
מרכזיית חוץ.
מחנה שדות, חבץ גבוהה (נחלת-יצחק).
מחנה שדות, חבץ גבוהה ביזור (בני-ברק).

5. מרכזיות חוץ צבאיות: -
בחיפה.
בבית ליד.
בתל-אביב.
בצריפין.
בירושלים.

6. מערכת מרכזי קשר (דואר צבאי, מברקים וטלגרף, הקשור עם פלוגת קשר במטכל ו-3 פקודים. מערכת זו מקיימת רשת מנהלתית להעברת מברקים ומכתבים). כולל: -
מרכז קשר בצפת.
מרכז קשר חיפה.
מרכז קשר בית-ליד.
מרכז קשר תל-השומר.
מרכז קשר תל-אביב.
מרכז קשר צריפין.
מרכז קשר ירושלים.
מרכז קשר באר-שבע.

7. 3 פלוגות קשר פקודיות (נצרת, רמלה; קסטינה).

8. מרכז מכני, (צריפין) כולל:
מחסני מרכזיים (7 מחסנים).
מעבדות מרכזיות (תקונים, בדיקות, שכלוליים, התקנות מיוחדות).
מעבדת פחות
מרכז ייצור (נסגר באופן זמני).

9. בסיס לפתוח קשר יונים (בבית ספר צבאי מס' 7).

10. מערכת קשר אלחוטי לישובי משלט, משרתת 80 ישובים עדיפים, וכמה מטוסי כחרזות.

המכשיר	ש מ ו ש ו	תקן מלחמה	מצבה			
			כמות מוכנה	כמות בלתי מוכנה		
מרכזיות שדה 12 קוים	משמש יחידות חי"ר ובדומה; שמוש שדה בלבד	456	100	0		
טלפונים שדה	משמש כמכשיר טלפוני ליחידות חי"ר ובדומה, לשמוש שדה בלבד	9300	1500	1000		
מכשירי טלגרף שדה	משמש כמכשיר לקשר טלגרפי ליחידות חי"ר וכו'	479	0	0		
מכשירי טלפרינטר	משמש כקשר בין מטות גבוהים	134	20	0		
פנסי אתות	משמש ליחידות חי"ר, שריון, סיוע, יחובי ספר	2465	300	0		
מרכזית שדה 6 קוים	משמש יחידות חי"ר וכו', שמוש שדה בלבד	1085	500	0		
מכשיר הנחה 11-	משמש להנחת כבל התחערות והקמת קשר מידי ע"י המכשיר הצמוד אליו.	3515	1000	0		
כבל שדה, התחערות	משמש יחידות חי"ר ובדומה למתיחת קוי טלפון	32000 ק"מ	500 ק"מ	0		
כבל שדה כבד	משמש יחידות חי"ר ובדומה למתיחת קוי טלפון	36000 "	1500 "	0		
יורי רקטות יד	משמש באמצעי לסמנים מוסכמים ליחידות שדה	5240	0	0		
מרגמות לרקטות	" " " " " "	1406	0	0		
מטעני דלק קטנים	משמש לסעינת מצברים ליחידות שדה נמוכות	900	250	0		
יחידות כח ומטענים גדולים (דלק)	משמש למרכזי טעינת מצברים ואספקת כח	200	30	0		
מטענים חשמליים גדולים	משמש למרכזי טעינת מצברים	120	30	0		
מטענים חשמליים קטנים	משמש לטעינת מצברים ליחידות שדה נמוכות	400	30	0		
מצברים 6 וולט	משמש כמקור זרם להפעלת מכשירי קשר	9000	4500	0		
תחנות רדיו רלייי	משמש להעברת קשר אלחוטי וטלפוני ארצי, משרת מטות גבוהים	17	5	0		
מכשירים להנחת וגלילת כבל	משמש יחידות קוונים בסדירות תסיבתיות וכו' להנחת קוי טלפון בשדה.	2400	250	0		
מקלטי קשר	משמש תחנות אלחוט קבועות וחפקידי תאגת שונים	450	125	0		
מקלט נייד	משמש כמכשיר לקליטת הודעות מיוחדות (אזעקות אזידיות, הוראות וכו').	1560	0	0		
מ.פ. 536	משמש את הקשר הפלוגתי	6300	350	650		
מ.פ. 300 (20)	משמש את הקשר הגדודי, ולהחקנה ברכב שריון לקשר עם חיל רגלים	2600	500	900		
מ.פ. 19 מותקן על כלי רכב	משמש יחידות שריון, וכמכשיר במטה גדוד חי"ר (מחליף)	950	1450	-		
מ.פ. 694	משמש לקשר בין מטה מחיבת חי"ר וגדודי חי"ר	250	0	0		
מ.פ. 610	מכשיר נייד, משמש את הנשק המסייע	1010	100	400		
מ.פ. 608 מותקן על כלי רכב	משמש את הנשק המסייע	500	50	85		
מ.פ. 510 מותקן על כלי רכב ונייד	משמש יחידות סיור ושריון	500	300	700		
מ.פ. 508 מותקן על כלי רכב	משמש יחידות סיור ושריון	500	300	175		
מכשיר למ.צ. וחיל ספר	משמש כמכשיר למשמרות ניידים ותחנות קבועות	400	0	0		
מ.פ. 19 עם מגביר	משמש לקשר בין מטה פקוד למטות, חסיבות, וחפקידים מיוחדים	100	50	0		
מ.פ. 499	משמש לתחנות ערפיות דשיות	20	0	0		
מ.פ. 542	משמש לקשר בין כוחות יבשה לכוחות אויר	128	0	0		

נספח ג

ציוד קשר והדרוש עבור יחובי משלט

משדרים	–	450
מקלטים	–	450
מצברים	–	2700
מהענים וחשמליים קטנים	–	450
יחידות כח (דלק)	–	450